

УДК 351.764

Ємець Олег Миколайович –
кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри спеціальної
техніки та оперативно-розшукового
документування Національної
академії внутрішніх справ

ПОШУК ФАКТИЧНИХ ДАНИХ ПРО ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ

Висвітлено окремі аспекти проблеми протидії втягненню особи в заняття проституцією та примушуванню її до цього. Розглянуто правове забезпечення роботи правоохоронних органів у зазначеній сфері. На підставі вивчення сучасної практики виявлення органами внутрішніх справ таких злочинів, а також аналізу відповідної статистики, сформульовано рекомендації щодо пошуку фактичних даних про таку протиправну діяльність.

Ключові слова: моральність; оперативний підрозділ; оперативний пошук; проституція; фактичні дані.

Рассмотрены отдельные аспекты проблемы противодействия вовлечению лица в занятие проституцией и принуждению его к этому. Рассмотрено правовое обеспечение работы правоохранительных органов в указанной сфере. На основе изучения современной практики выявления органами внутренних дел таких преступлений, а также анализа соответствующей статистики сформулированы рекомендации относительно поиска фактических данных об указанной противоправной деятельности.

Ключевые слова: нравственность; оперативное подразделение; оперативный поиск; проституция; фактические данные.

Prostitution is rightly considered of one of the oldest profession. This activity provides a devastating impact on human morality. Besides it

significant damage is applied on not only physical, but on mental health of persons, who are involved into prostitution.

Danger of activity, what is connected with prostitution, lies in the fact, which inflicted a crushing blow to a gene pool of nation. Cases of involving persons into prostitution are constantly in our state mean the urgency of combating this evil in Ukraine. Police finds every year hundreds of such crimes and third of them are connected with crimes of group of people.

This article shows some aspects of problem of resistance of involving people into prostitution consider particularly legal support law enforcement in this sphere.

On this basis of current practices identify of internal affairs these crimes and as well as analysis of relevant statistical data the author recommends finding evidence of such illegal activity. We identified items of operation searching of involving a person into prostitution. And, besides it, we proposed direction of searching of evidence of crime data.

Author's thoughts on the features of this work will serve as a basis for scientist to continue researching in this sphere for further improvement of law enforcement. This recommendations can be used in practice by operational units of MIA of Ukraine in order to identify the persons are involved into prostitution and for objectivity of the investigation of such acts.

Keywords: morality; detective division; operative search; prostitution; evidence.

Мроституція вважається однією з найбільш давніх професій. Упродовж її існування ставлення до цього явища було досить неоднозначним, але загалом негативним та зневажливим, адже воно чинить руйнівний вплив на моральність людини. Крім того, значної шкоди зазнає як фізичне, так і психічне здоров'я осіб, яких втягають у сферу надання сексуальних послуг. Небезпечність діяльності, пов'язаної з проституцією, полягає ще й у тому, що генофонд нації піддається нищівному удару. Випадки втягнення осіб у заняття проституцією в нашій державі виявляються повсякчас. Це свідчить про актуальність проблеми протидії цьому злу в Україні.

Широке коло вчених та практиків досліджували різні аспекти проблеми протидії сексуальній експлуатації людини та

злочинам проти моральності. Цим займалися А. М. Бандурка, В. І. Василичук, М. Г. Вербенський, І. О. Воронов, А. А. Небитов, О. М. Стрільців, А. М. Орлеан. Проте нині відбувається реформування органів внутрішніх справ України та оновлення правових засад їх роботи, що впливає на сталу практику боротьби зі злочинністю і зумовлює важливість продовження наукових розробок щодо виявлення латентних злочинів, у їх числі проти моральності. Враховуючи це, метою статті вважаємо вдосконалення систематизації та пошуку фактичних даних про втягнення особи в заняття проституцією. Досягненню зазначеної мети сприятиме виконання таких завдань: вивчити статистичні дані щодо виявлення органами внутрішніх справ фактів утягнення особи в заняття проституцією; розглянути правові аспекти діяльності правоохоронних органів у цій сфері; сформулювати рекомендації щодо пошуку фактичних даних про таку протиправну діяльність, що можуть бути корисними для працівників оперативних підрозділів МВС України.

Вивчення звітності про виявлення органами внутрішніх справ України таких злочинів виявило – щороку реєструються сотні фактів сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією: 2008 р. – 317 випадків; 2009 р. – 259; 2010 р. – 264; 2011 р. – 266; 2012 р. (до листопада) – 182; 2013 р. – 370 фактів. Небезпека ще й у тому, що близько третини виявлених злочинів було вчинено групою осіб: 2008 р. – 109; 2009 р. – 83; 2010 р. – 107; 2011 р. – 102; 2012 р. (до листопада) – 66; 2013 р. – 52. До речі, більшість цих злочинів вчиняють раніше засуджені особи: 2008 р. – 17 випадків; 2009 р. – 32; 2010 р. – 76; 2011 р. – 93; 2012 р. (до листопада) – 47; 2013 р. – 33. Не можуть не турбувати випадки вчинення злочину неповнолітніми або за їх участю: 2008 р. – 4 факти; 2009 р. – 3; 2010 р. – 2; 2011 р. – 0; 2012 р. (до листопада) – 0; 2013 р. – 1, а також у стані сп'яніння: 2008 р. – 7; 2009 р. – 1; 2010 р. – 0; 2011 р. – 21; 2012 р. (до листопада) – 3; 2013 р. – 0.

Диспозиція статті 303 Кримінального кодексу (КК) України [2] передбачає відповідальність за втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства. Отже, втягнення особи в заняття проституцією визнається

злочином. Кваліфікуючими ознаками за ч. 2 зазначеної статті є ті самі дії, вчинені щодо кількох осіб чи повторно, або за попередньою змовою групою осіб, чи службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий перебував у матеріальній чи іншій залежності; за ч. 3 – ті самі дії, вчинені щодо неповнолітнього або організованою групою; за ч. 4 – дії, учинені щодо малолітнього або якщо вони спричинили тяжкі наслідки. Максимальна санкція статті передбачає позбавлення волі на строк до п'ятнадцяти років. Важливо, що відповідальність за втягнення малолітнього чи неповнолітнього в заняття проституцією або примушування їх до заняття проституцією за цією статтею має наставати незалежно від того, вчинено такі дії з використанням обману, шантажу, уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використанням службового становища або особою, від якої потерпілий перебував у матеріальній чи іншій залежності.

Проституцію розуміють як надання сексуальних послуг (здійснення статевих актів, задоволення статевої пристрасті в неприродних формах, учинення будь-яких інших дій сексуального характеру, пов'язаних, зокрема, з різноманітними формами сексуальних збочень) різним партнерам, із метою отримання доходу, а не на основі особистої симпатії, приязні. Причому не має значення, вчиняються ці дії з особами протилежної статі чи однієї. Надання сексуальних послуг передбачає винагороду, здійснюється за плату. Домовленості про оплату має бути досягнуто ще до вчинення сексуальних дій, хоча про конкретну ціну може і не йтися. Заняття проституцією означає надання сексуальних послуг більш чи менш тривалий проміжок часу різним клієнтам або одноразово, але кільком особам одночасно. Втягнення – це дії, внаслідок яких іншу особу підштовхують до певної поведінки (у випадку, що ми розглядаємо, – до заняття проституцією), викликаючи в неї бажання поводитися певним чином. На відміну від примушування, особа згодом вчиняє бажані для винного дії за власною волею. Втягнення полягає у впливі на свідомість конкретної особи шляхом переконування в доцільності, вигідності певної поведінки, умовлянь, підкупу, розпалювання почуття помсти, заздросців або інших низьких спонукань,

розповідей про легкість і доступність певних дій, навчання способів та прийомів їх виконання тощо. Примушування полягає в діях, унаслідок яких інша особа всупереч власному бажанню повинна почати займатися проституцією [3, с. 896].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4], пошук і фіксацію фактичних даних щодо протиправних діянь окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачено КК України [2], законодавець відніс до завдань оперативно-розшукової діяльності. Пошук і фіксація фактичних даних щодо втягнення особи в заняття проституцією належить до компетенції оперативних підрозділів МВС України, насамперед Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, та Головного управління боротьби з організованою злочинністю.

Оперативний пошук з позиції оперативно-розшукової діяльності є системою розвідувально-пошукових заходів, що здійснюють її уповноважені суб'єкти для отримання та перевірки первинної інформації щодо осіб, предметів і подій, які становлять для оперативних підрозділів оперативний інтерес, з метою встановлення ознак злочину чи спростування інформації про нього. До основних ознак оперативного пошуку можна віднести такі [1]:

об'єктами оперативного пошуку є особи, предмети та події (факти), які є джерелами оперативної інформації;

основним критерієм віднесення певної особи, предмета й події до об'єктів оперативного пошуку є те, що вони становлять оперативний інтерес для оперативних підрозділів правоохоронних органів, а первинна інформація про них є оперативно значущою для цих підрозділів;

оперативний пошук здійснюється безвідносно до конкретної особи або факту, виконання окремих завдань, розкриття та розслідування окремих злочинів, а також уже відомих фактів та осіб;

здійснення оперативного пошуку ґрунтується на потенційній можливості розпізнання об'єкта пошуку за задалегідь відомими ознаками, властивими саме цим ще не відомим конкретним об'єктам пошуку (особі, предмету, події (факту), які підлягають встановленню під час його здійснення;

основними завданнями оперативного пошуку є отримання первинної інформації про осіб, предмети, події (факти), які становлять для оперативних підрозділів оперативний інтерес, а

також перевірка цієї інформації для встановлення ознак злочину чи спростування інформації про нього;

зміст оперативного пошуку становить постійна, активна цілеспрямована пошукова робота, яка є системою розвідувально-пошукових заходів, що здійснюються як особисто суб'єкти пошуку (особистий пошук), так і з залученням відповідних сил і засобів, серед іншого інформаційних систем, відео- та аудіозапису, кіно- та фотозйомки тощо;

підставою для початку пошуку первинної оперативної значущої інформації слугує законодавчий припис (пошук і фіксація фактичних даних щодо протиправних діянь окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачено КК України [2]);

для проведення розвідувально-пошукових заходів достатньо лише припущення щодо підготовки чи вчинення злочину за наявності окремих ознак, що свідчать про такі діяння або осіб, які готують, учиняють чи вчинили злочин (причому таке припущення може мати характер версії, що ґрунтується на певних фактах);

оперативний пошук здійснюється в місцях найімовірнішого виявлення об'єктів пошуку, а саме там, де криміногенні процеси мають тенденцію до повторюваності, регулярності проявів у часі та просторі, де ймовірною є поява осіб, які готують, учиняють чи вже вчинили злочин, та спостерігається концентрація криміногенного контингенту;

час і місце оперативного пошуку залежно від обставин визначають суб'єкти пошуку, ґрунтуючись на відповідних приписах (функціональних обов'язках, указівках, планах тощо).

Протиправна діяльність, пов'язана з утягненням особи в заняття проституцією або примушуванням її до заняття проституцією, має певну специфіку, залежно від якої визначаються об'єкти оперативного пошуку. Ураховуючи результати вивчення особливостей діяльності правоохоронних органів у цій сфері, вважаємо, що пошукову роботу оперативних підрозділів МВС України необхідно спрямувати на встановлення:

осіб, які мають задум відносно втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до такого з метою вивчення можливості щодо профілактики злочину або документування подальших протиправних дій;

осіб, які здійснюють підготовку до втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією;

осіб, які вже вчиняють або вчиняли втягнення особи в заняття проституцією чи примушували її до таких дій;

осіб, яких втягують у заняття проституцією або примушують до цього, а також уже задіяних у наданні сексуальних послуг;

осіб, які допомагають втягувати людей у заняття проституцією або примушувати їх до зазначених дій, а також обставин такої протиправної діяльності;

осіб, які користуються сексуальними послугами тих, кого втягнули в заняття проституцією або примусили до зазначених дій;

свідків та очевидців протиправної діяльності, пов'язаної із втягненням особи в заняття проституцією або примушуванням її до такого;

приміщень, що використовуються для надання сексуальних послуг;

коштів та цінностей, витрачених на організацію злочинної діяльності, джерел їх надходження, а також документальне підтвердження розрахунків (документи про грошові перекази, чеки з розрахунками за оренду приміщень тощо);

протиправного доходу, тобто грошей і цінностей, отриманих під час сексуальної експлуатації людини. Крім того, необхідно вжити заходів щодо встановлення інших матеріальних цінностей, що належать причетним до таких злочинів особам, із метою можливого забезпечення в майбутньому позову щодо відшкодування завданих ними збитків;

предметів і документів, що мають оперативно-розшукове та доказове значення. Це можуть бути договори оренди приміщень, деталізації (роздруківки) телефонних з'єднань причетних до протиправної діяльності або втягнутих у проституцію осіб, боргові розписки, насамперед осіб, яких втягують у проституцію або примушують нею займатись, електронні носії інформації із записами відеокамер спостереження в приміщеннях, де надаються сексуальні послуги, або автостоянках, розміщених неподалік тощо;

обставин та умов, що сприяють втягненню особи в заняття проституцією або примушуванню її до цих дій;

конкретних фактів утягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зазначеного;

інших фактичних даних про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до такого.

Протиправна діяльність, пов'язана із втягненням особи в заняття проституцією або примушуванням її до цього, має високий рівень латентності, що свідчить про те, що вона є прихованою, тому оперативні підрозділи МВС України повинні здійснювати постійну активну пошукову роботу щодо виявлення злочину. Пошук фактичних даних про такі злочини, на нашу думку, найбільш доцільно проводити за такими напрямками:

оперативна робота з негласними штатними та позаштатними працівниками, спрямована на встановлення конкретних фактів і обставин втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до таких дій;

здійснення пошуку фактичних даних про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією за допомогою мережі Інтернет;

прийняття та перевірка заяв і повідомлень про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до цього від громадян, яким стало відомо про такі факти;

організація взаємодії з іншими правоохоронними і державними органами й закордонними колегами з метою отримання від них та подальшої перевірки інформації про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зазначеного;

забезпечення взаємодії з неурядовими організаціями, до сфери діяльності яких належить протидія торгівлі людьми та злочинам проти моральності, а також захист осіб, постраждалих від сексуального насильства або експлуатації, з метою отримання від них та подальшої перевірки інформації про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до того;

перевірка повідомлень, оприлюднених у засобах масової інформації, про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією, а також результатів журналістських розслідувань у цій сфері;

моніторинг діяльності масажних салонів, туристичних фірм, агенцій із працевлаштування, найму, ескорт-агенцій та шлюбних бюро щодо отримання інформації про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до вказаних дій;

перевірка повідомлень, що надходять на гарячі лінії, спрямованих на допомогу потерпілим від торгівлі людьми, сексуального насильства тощо;

гласна та негласна робота з особами, раніше засудженими за аналогічні злочини проти моральності чи торгівлю людьми, що передбачає отримання інформації про такі, що готувалися, або раніше не встановлені факти й обставини втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією;

отримання й перевірка інформації від уже відомих потерпілих від злочинів проти моральності чи торгівлі людьми, їх близьких і родичів, про підготовлювані або ще не встановлені факти та обставини втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією;

встановлення та перевірка інформації про такі, що перебувають на стадії підготовки, чи ще не встановлені факти й обставини втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до цього під час розслідування інших кримінальних проваджень.

У разі виявлення протиправної діяльності, пов'язаної із втягненням особи в заняття проституцією або примушуванням її до зазначених дій, оперативні підрозділи МВС України вживають передбачених чинним законодавством заходів щодо фіксації фактичних даних про таку діяльність, а також причетних до цього окремих осіб або груп. Напрацьовані матеріали оперативно-розшукової діяльності використовуються для отримання фактичних даних, які можуть слугувати доказами в кримінальному провадженні, як приводи та підстави для початку досудового розслідування, а також для профілактики, виявлення, припинення і розслідування злочинів.

Здійснене нами дослідження комплексу питань, пов'язаних із пошуком фактичних даних про втягнення особи в заняття проституцією, дозволяє дійти висновку, що проблема протидії таким протиправним діянням залишається актуальною для сучасної України. Кількість виявлених злочинів, що становлять втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією, а також сугенерства останніми роками змінюється не суттєво, проте загалом має тенденцію до збільшення. Органи внутрішніх справ щороку виявляють сотні таких злочинів, причому приблизно третину з них учинено групою осіб.

Сьогодні ми є свідками кардинальних організаційно-правових змін у діяльності правоохоронних органів, що впливає на роботу оперативних підрозділів МВС України. Незважаючи на це, пошук фактичних даних щодо протиправних діянь окремих осіб та груп залишається начальним завданням оперативно-розшукової діяльності.

Отже, ми визначили об'єкти оперативного пошуку фактичних даних про втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до цього, а також розглянули напрями пошуку фактичних даних щодо вказаних злочинів. Висловлені авторські пропозиції щодо особливостей такої роботи, на нашу думку, слугуватимуть підґрунтям для науковців під час продовження досліджень у цій сфері з метою подальшого вдосконалення правоохоронної діяльності. Надані рекомендації можуть бути використані в практичній роботі оперативних підрозділів МВС України для виявлення втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до таких дій, а також для забезпечення повноти й об'єктивності розслідування таких ганебних діянь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Погорецький М. А. Пошукові ознаки об'єктів оперативного пошуку: поняття та сутність [Електронний ресурс] / М. А. Погорецький, В. П. Шеломенцев. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VAUMVS/2010_4/pogoret.pdf.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 7-ме вид., переробл. та допов. – К. : Юрид. думка, 2010. – 1288 с.
4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.